

Asia: VN/10928/2025

Hallituksen esitys laiksi kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Kuurojen- ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessi on tärkeä askel kuurojen ja viittomakielisten yhteisön oikeuksien ja kokemusten tunnistamisessa ja kuurojen ja viittomakielisten historiaan liittyvien kysymysten tarkastelussa. Kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin mandaatin mukaan työn tavoitteena on dokumentoida kuuroihin ja viittomakielisiin kohdistuneet oikeudenloukkaukset ja syrjintä. Lisäksi mandaatin mukaan prosessissa lisätään

tietoisuutta teemasta ja tehdään ehdotuksia, joilla luodaan pohjaa sovinnolle Suomen valtion ja yhteisöiden välillä.

Prosessin onnistumisen keskeinen edellytys on kuurojen ja viittomakielisten yhteisön luottamus prosessiin, jonka toteuttamisesta olisi säädettävä täsmällisesti ja selkeästi.

Laissa säädettäisiin sen 1 §:n mukaan kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta ”siltä osin kuin se on tarpeen” tietojen keräämisen, käsittelyn sekä arkistoinnin järjestämiseksi. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan niin ikään, että ”laissa säädettäisiin kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisesta siltä osin kuin se on tarpeen tietojen keräämisen, käsittelyn sekä arkistoinnin järjestämiseksi. Lakiin otettavilla säännöksillä on tarkoitus ottaa huomioon totuus- ja sovintoprosessin toteuttamisen erityispiirteet, jotka liittyvät siihen, että prosessissa on tarpeen koota ja analysoida kuuroja ja viittomakielisiä yksityishenkilöitä koskevaa tietoa. Prosessin toteuttaminen tarkoituksenmukaisella tavalla edellyttää, että tietojen kerääminen ja käsittely on mahdollista. Lisäksi tietoja on käsiteltävä siten, että ihmiset ovat valmiita antamaan tietoja prosessin käyttöön”.

Perustelut jättävät varsin avoimeksi ehdotettavan lainsäädännön suhteen muuhun lainsäädäntöön, kuten hallintolakiin ja julkisuuslakiin, ja perusteluja olisikin täydennettävä.

Ohjausryhmää koskeva lainsäädäntö kaipaa myös selkeyttämistä. Hallituksen esityksessä todetaan, että sihteeristö on hallinnollisesti osa oikeusministeriötä, mutta toimissaan itsenäinen ja riippumaton. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”ehdotettu laki selkeyttää sihteeristön itsenäistä ja riippumatonta asemaa ja sitä, että juuri sihteeristö on vastuussa syrjintää ja oikeudenloukkauksia koskevan tiedon käsittelystä rekisterinpitäjänä”. Oikeusministeriö voi kuitenkin lisäksi asettaa ohjausryhmän ”suuntaamaan ja tukemaan sihteeristön työtä”. Ohjausryhmän asema ja tehtävät suhteessa itsenäiseen ja riippumattomaan sihteeristöön jää epäselväksi, sillä ohjausryhmällä olisi perusteluiden mukaan muun muassa rooli sihteeristön työn päälinjoista päättämisessä. Epäselväksi jää myös perustelujen valossa se, missä tilanteessa ohjausryhmä on mahdollista asettaa ja mikä ohjausryhmän kokoonpano tarkemmin olisi. Nyt todetaan vain, että ohjausryhmä muodostuu ”ministeriöiden ja kuurojen ja viittomakielisten yhteisöjen ehdottamista henkilöistä”.

Sihteeristön osalta on ehdotettu säädettäväksi, että sihteeristön toiminta päättyy, kun loppuraportti on annettu ja lisäksi säädettäisiin, että loppuraportin valmistuttua sihteeristön toiminta voi jatkua loppuraportin antamisen jälkeen, mikäli se on tarpeen arkistoinnin loppuunsaattamiseksi. Tämä jättää turhan avoimeksi sen, missä tilanteessa ja mistä syystä sihteeristön toiminta voisi jatkua loppuraportin valmistumisen jälkeen. Ohjausryhmän toimikaudesta tai toiminnan päättymisestä ei ole säädetty tai mainittu myöskään perusteluissa mitään ja tulisi harkita, pitäisikö myös siitä säätää.

Säätämisyjärjestysperusteluissa on todettu (s. 18), että ”tiedonsaantioikeudessa olisi määritelty käsittelytarkoitus, ja tiedonsaantioikeus olisi rajattu. Tiedot olisivat salassa pidettäviä julkisuuslain nojalla”. Tässä yhteydessä tulisi todeta, mitkä tiedot ovat ”salassa pidettäviä julkisuuslain nojalla” ja minkä julkisuuslain säännöksen nojalla ne ovat salassa pidettäviä.

Säätämisyjärjestysperusteluissa tulisi käsitellä myös sihteeristön oikeudellista luonnetta. Nyt perusteluissa on todettu, että sihteeristö on hallinnollisesti osa oikeusministeriötä. Olisi vielä selvennettävä esimerkiksi sitä, sovelletaanko sihteeristöön julkisuuslakia ja toimivatko sihteeristön jäsenet virkavastuulla perustuslain 118 §:n mukaisesti.

Ruuskanen Minna
Oikeuskanslerinvirasto

